

Rapport 1: Obligatoriskt skolval

Föräldrars motiv vid val av skola, och vad det innebär vid obligatoriskt skolval

Av: Dany Kessel och Elisabet Olme

Sammanfattning

I ett pågående forskningsprojekt vid Stockholms universitet studerar vi om det finns skillnader mellan de föräldrar som gör ett aktivt skolval och de som inte gör det, samt hur föräldrarnas preferenser för olika skolegenskaper ser ut. Vi kommer i den här rapporten presentera några preliminära resultat från detta projekt och diskutera vad dessa har för implikationer för införandet av ett obligatoriskt skolval.

Sammanfattningsvis tyder våra resultat på att det finns relativt små skillnader mellan olika grupper av föräldrar när det gäller benägenheten att välja skola. Familjer med utländsk bakgrund avviker dock från familjer med svensk bakgrund på det sätt att högutbildade familjer med utländsk bakgrund är mer benägna att göra aktiva val medan det motsatta är sant för lågutbildade familjer med utländsk bakgrund.

Vi konstaterar också att hur skolan presterar på de nationella proven inte verkar vara särskilt viktigt vid valet av skola. Istället verkar bekvämlighetsfaktorer som avstånd till hemmet och huruvida man har syskon på en skola vara centrala. Även elevkompositionen verkar spela roll. En hög andel elever med utländsk bakgrund gör en skola mindre attraktiv, särskilt för lågutbildade familjer med svensk bakgrund. Högutbildade familjer med svensk bakgrund försöker undvika skolor med en hög grad av nyanlända elever, och rankar skolor med hög socioekonomisk status markant mycket högre än andra skolor. Vidare verkar "lika söker lika" råda i skolvalet – en skola rankas högre när det finns många elever på skolan som tillhör samma socioekonomiska grupp som en själv. Detta gäller för alla grupper utom lågutbildade familjer med utländsk bakgrund.

De här resultaten innebär att det inte finns anledning att tro att ett obligatoriskt skolval skulle minska den socioekonomiska segregationen mellan skolor, snarare tvärtom. Det är ingen större skillnad i andelen som gör ett aktivt skolval mellan olika grupper av föräldrar, så ett obligatoriskt skolval kommer inte att leda till att en helt ny grupp av föräldrar börjar välja skola åt sina barn. Den grupp som idag i viss mån är mindre benägen att aktivt välja skola, lågutbildade familjer

med utländsk bakgrund, väljer dessutom aktivt bort skolor med hög socioekonomisk status. Att föräldrar inom denna grupp tvingas göra ett aktivt val av skola kommer därför inte leda till minskad segregation, eftersom de väljer andra skolor än de mer socioekonomiskt starka grupperna av föräldrar.

Resultaten ger heller inget stöd åt hypotesen att ett obligatoriskt skolval skulle leda till ökad skolkvalitet, då skolornas prestation på nationella prov verkar vara irrelevant i valet av skola. Inte heller skulle de svaga grupperna hamna på bättre skolor, eftersom de verkar välja bort högpresterande skolor.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Skolvalet i Botkyrka och Linköping	9
Botkyrka kommun	9
Linköpings kommun	11
Data och deskriptiv statistik.....	13
Metod.....	17
Resultat.....	21
Föräldrars beteende i ett system där man inte måste välja	21
Vilka gör ett aktivt val av skola?	21
Vad bryr sig föräldrar om?	22
Generella tendenser	23
Subgruppsanalys	25
Beror detta på strategiska val eller att man valt boende nära en bra skola?30	
Beror detta på inlåsnings effekter?	32
Avslutning.....	35
Slutsatser	35
Vidare frågeställningar	36
Referenser	38

Inledning

Den svenska skoldebatten har i flera år dominerats av två övergripande frågor, de fallande resultaten och den ökande segregationen. En central dimension av denna diskussion har rört det fria skolvalet. Vissa menar att det fria skolvalet är anledningen till att vi står inför dessa problem medan andra menar att vi hade haft en mycket värre situation om vi inte hade haft ett fritt skolval.

Att så disparata uppfattningar kan existera beror på att det är väldigt svårt att få klarhet i vad införandet av det fria skolvalet har haft för effekter med de metoder som vi normalt använder för att utvärdera en reform. Detta beror på att reformen tog tid att få genomslag, genomfördes samtidigt som ett stort antal andra förändringar skedde och implementerades i hela landet på samma gång.

Ska man sammanfatta forskningsläget kan man säga att finns det en del indikatorer på att det fria skolvalet skulle kunna ha haft positiva effekter på skolresultaten. Ur ett teoretiskt perspektiv är kopplingen enkel, om föräldrar bryr sig om akademisk kvalitet och skolresultat och kan välja skola åt sina barn får skolorna incitament att förbättra sin undervisningskvalitet för att locka till sig elever.

I den internationella litteraturen finns också ett antal empiriska studier som indikerar att ett fritt skolval skulle kunna ha haft positiva effekter på resultaten. Lavy (2010) hittar exempelvis stora positiva effekter av en skolvalreform på övre grundskolan i Tel Aviv i början på 90-talet. Hastings et al (2010) och Burgess et al (2014) finner i studier på föräldrars valbeteenden från USA respektive England att undervisningskvalitet verkar vara något som föräldrar värderar när de ska välja skola åt sina barn. Detta borde innebära att ett fritt skolval förbättrar undervisningskvaliteten. Dessa studier lämnar dock en del att önska när det kommer till både tillgång och kvalitet på data.

Kontexten i de internationella studierna skiljer sig också en del från den svenska vilket gör det svårt att veta exakt hur långtgående slutsatser vi kan dra från dem.

De få svenska studier som finns tyder också på att effekterna kanske inte är så stora som den internationella litteraturen indikerar (se exempelvis Edmark et al 2013 och 2014). De svenska studierna brottas dock med problemet att det inte finns någon helt naturlig kontrollgrupp.

Om vi går bort från resultaten och över till segregationen får man nog säga att det kan anses vara belagt att det fria skolvalet, allt annat lika, leder till segregation. Exempelvis har Andersson et al (2013) i en studie placerat om alla elever i Sverige på deras närmsta skola och ser då att skolsegregationen hade varit markant mindre än den faktiskt är. Att anta att skolsegregationen hade legat på den nivån utan ett fritt skolval är dock något som man kan ifrågasätta, eftersom boendesegregationen då hade kunnat se annorlunda ut.

Holmlund et al (2014) har försökt särskilja i vilken utsträckning det är boendesegregation eller det fria skolvalet som har bidragit till den ökade skolsegregationen. De finner att båda dessa faktorer har bidragit till segregationen. I mångt och mycket kvarstår dock samma problem, vi vet helt enkelt inte hur boendesegregationen hade utvecklats i ett alternativt system.

En tydlig indikation på att ett fritt skolval ökar segregationen (eller åtminstone skyndar på den) är Söderström och Uusitalos (2010) studie på vad som hände efter att man gick över från närhetsprincip till betygsintag på Stockholms gymnasieskolor år 2000. De finner stora och direkta effekter på segregationen, både efter förmåga och bakgrund.

Mot denna bakgrund har införandet av ett obligatoriskt skolval börjat diskuteras som i den offentliga debatten. Detta presenteras som ett sätt att lösa problemen med fallande resultat och segregation, samtidigt som man kan behålla det fria skolvalet. Ett obligatoriskt skolval innebär ett skolvalsystem där alla föräldrar (elever) måste välja skola aktivt. Skolkommissionen överväger detta i sitt

arbete¹, näringslivet har föreslagit det som en lösning² och Alliansen tog nu i Almedalen ställning för införandet av ett obligatoriskt skolval³.

Idén är att om fler gör ett aktivt val av skola (genom att tvingas välja skola) kommer konkurrensen om elever och därigenom undervisningskvaliteten och resultaten att öka. Vidare tänker man sig att det idag framförallt är socioekonomiskt starka föräldrar som gör aktiva val. Om istället alla föräldrar gjorde ett aktivt val skulle segregationen minska eftersom även de socioekonomiskt svaga grupperna då kommer att söka sig till de starka skolorna.⁴

Denna idé om att ett obligatoriskt skolval kommer att förbättra undervisningskvaliteten, och därigenom elevernas resultat, bygger dock på två antaganden. Det första är att föräldrarna som väljer skola bryr sig om skolans prestation. Det andra antagandet är att socioekonomiskt svaga grupper (1) idag är mindre benägna att aktivt välja skola och (2) att de om de var tvungna att välja skola skulle välja samma typ av skolor som de socioekonomiskt starka grupperna av föräldrar.

Genom att testa dessa antaganden avser vi försöka besvara följande två frågor.

1. Kommer ett obligatoriskt skolval att bidra till högre undervisningskvalitet och bättre resultat?
2. Kommer ett obligatoriskt skolval att bidra till mindre segregation i skolan?

Vi kommer göra detta utifrån ett unikt dataset där vi har kombinerat information från föräldrar i Botkyrka och Linköpings kommuns riktiga val med omfattande

¹ <http://www.dn.se/debatt/okad-likvardighet-och-statligt-stod-ska-starka-svensk-skola/>

² <http://www.dagenssamhalle.se/debatt/hoeg-tid-foer-obligatoriskt-skolval-foer-grundskolan-21139>

³ <http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2016/07/05/fyra-gemensamma-skolforslag-fran-alliansen>

⁴ Här ska anmärkas att detta naturligtvis är avhängigt de antagningsregler som fristående och kommunala skolor tillämpar när de har fler sökande än de har platser.

och högkvalitativ svensk registerdata. Detta dataset är grunden för ett pågående⁵ forskningsprojekt vid nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet ⁶, i vilket vi analyserar föräldrars preferenser för olika skolegenskaper när de väljer skola åt sina barn.

Resten av rapporten är upplagd som följer: I nästa avsnitt ger vi lite institutionell bakgrund för skolvalsystemen i Linköping och Botkyrka. Efter det diskuterar vi våra data och därefter följer ett avsnitt om vår metod följt av våra resultat och till sist vår diskussion.

Dany Kessel och Elisabet Olme
Stockholm, 24 september, 2016.

⁵ Att projektet är pågående innebär att analys fortfarande pågår. Detta kan innebära att innehåll och slutsatser kommer skilja sig i den slutgiltiga produkten.

⁶ Delvis finansierat av Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbunds gemensamma projekt "*Ge alla elever samma chans*".

Skolvalet i Botkyrka och Linköping

Botkyrka kommun

Botkyrka kommun har idag ett av Sveriges mest utbyggda skolvalsystem, och var tidiga med att digitalisera skolvalsprocessen. Sedan 2008 loggar föräldrarna in på en e-tjänst och listar de skolor där de önskar att deras barn ska gå. Alla föräldrar måste ange tre skolor, och även fristående skolorna i Botkyrka kommun tar del av e-tjänsten. Inför skolvalet skickar kommunen ut en broschyr med information om hur skolvalet går till, samt en kortfattad beskrivning av de skolorna som finns att välja mellan.

Andelen föräldrar som använder e-tjänsten för att lista sina tre önskade skolor är mycket hög (över 90 procent). På detta sätt påminner systemet mycket om ett system med obligatoriskt skolval. Anledningen till att så många gör ett aktivt skolval i Botkyrka kommun är delvis beroende på Botkyrka kommuns ansträngningar att få alla föräldrar att göra ett aktivt skolval, men också på grund av att eleverna inte har en garanterad plats i en särskild skola. Om föräldrarna inte loggar in på e-tjänsten och önskar tre skolor kommer deras barn att placeras i en skola som har platser kvar efter att alla barn vars föräldrar har önskat skolor har placerats i enlighet med sina önskemål. Incitamenten för föräldrar i Botkyrka att göra ett aktivt skolval är därför mycket starka.

När skolvalsperioden är slut sammanställer Botkyrka kommun de önskemål om skolor som föräldrarna har uppgett. Därefter är det första som händer att kommunen skickar ut listor till de fristående skolorna med information om vilka elever som har sökt till deras skola. De fristående skolorna antar därefter elever i enlighet med sina egna antagningskriterier (oftast ett kösystem där de barn som stått längst i kö till skolan blir antagna först). De fristående skolorna meddelar därefter kommunen vilka elever de har antagit och kommunen placerar därefter de återstående eleverna mellan de kommunala skolorna.

De kommunala skolorna ger förtur åt elever som redan har ett syskon i årskurs f-5 i den skola de har valt. Efter att hänsyn tagits till syskonförtur används en

algoritm som räknar ut det relativa avståndet (skillnaden i avstånd mellan närmsta skola och hemmet och den valda skolan och hemmet) mellan varje elev och de valda skolorna. Utifrån detta antas sedan de elever som hade fått längst att gå till skolan om de inte antas till den skola de valt, tills skolans alla platser är fyllda. I den här urvalsprocessen väger alla val lika tungt, vilket innebär att en elev som valt en skola i andra hand kan bli antagen före en elev som valt samma skola i första hand beroende på hur deras relativa avståndsmått ser ut. Detta innebär att en elev kan bli antagen på flera skolor. Om så är fallet placeras eleven på skola som föräldrarna har rankat högst.

När denna process är klar kan det hända att det finns elever som inte har fått plats på någon av de tre skolor de har önskat sig. Dessa elever placeras då, tillsammans med elever vars föräldrar inte har gjort något aktivt val, i de skolor i närheten som fortfarande har platser kvar.

Utformning av skolvalssystemet i Botkyrka begränsar föräldrarnas strategiska incitament att uppge andra skolor än de skolor de faktiskt önskar att deras barn ska gå på (se Calsamiglia et al. 2010 eller Abdulkadiroglu et al. 2009 för en mer utförlig diskussion om strategiska incitament). Givet detta kan man tänka sig att det inte är ett allt för starkt antagande att de val av skolor vi observerar i Botkyrka faktiskt representerar föräldrarnas sanna preferenser. Under rubriken metod kommer vi att diskutera mer ingående hur vi kan testa trovärdigheten i detta antagande.

Slutligen är Botkyrka en intressant kommun att studera skolvalet i då de har flera olika typer av områden som skiljer sig åt med avseende på geografi och demografi. Norra Botkyrka har till exempel en mycket hög andel invånare med utländsk bakgrund och en demografi som är jämförbar med flera andra områden som finns i de flesta av Sveriges större städer. I kommunen ligger dock också Tullinge, som är en ganska välmående villaförort. Tumba, kommunens centralort, är en blandning av höghusbebyggelse och villor/radhus. Slutligen består södra delen av kommunen av glesbefolkad landsort där elever bussas in till skolor i tätorterna.

Linköpings kommun

I Linköpings kommun har varje elev en så kallad "hemskola" där man är garanterad en plats. Inför skolvalet skickar kommunen ut information om vilken skola som är ens tilldelade hemskola, samt hur man gör för att välja en annan skola i kommunen. Hemskolan är nästan alltid en skola som ligger nära hemmet. Om inget val av skola görs hamnar eleven automatiskt på sin hemskola, men om föräldrarna föredrar en annan skola kan de logga in på kommunens e-tjänst och uppge en eller två andra skolor. Både val till kommunala och fristående skolor genomförs på samma sätt via denna e-tjänst.

När skolvalsperioden är slut sammanställer kommunen vilka föräldrar som har gjort ett aktivt val, samt vilka skolor de önskar att deras barn ska gå på. Därefter ska alla elever placeras på en skola. I första hand placeras alla elever på sin hemskola, där de är garanterade en plats. I den mån det fortfarande finns lediga platser på en skola antas de elever som har valt denna skola som sitt första val (efter syskonförtur och närhetsprincip). Finns det fortfarande lediga platser går dessa till de elever som har valt skolan som sitt andra val (återigen efter syskonförtur och närhetsprincip). Detta innebär att förstahandsvalet av skola väger tyngre än andrahandsvalet, eftersom alla elever som har valt en skola i första hand kommer antas innan elever som valt samma skola i andra hand erbjuds plats. Denna typ av antagningssystem, som lägger stor vikt vid det första valet, kallas i den akademiska litteraturen för *The Boston Mechanism*⁷, och ger upphov till omfattande strategiska incitament. Detta innebär att det kan vara fördelaktigt för en förälder att på första plats välja en skola där sannolikheten att ens barn blir antagen är relativt hög, även om detta inte är den skola de helst vill att deras barn ska gå på. Detta gör att vi inte kan vara alls lika säkra på att de skolval vi observerar i Linköping faktiskt representerar föräldrarnas sanna skolpreferenser.

⁷ Denna typ av mekanism är väldigt kritiserad på grund av dessa brister, i Storbritannien har den till och med förbjudits enligt lag. För en mer omfattande diskussion om detta se Kojima och Unver (2014)

Precis som i Botkyrka är fristående skolorna i Linköping med i det kommunala systemet för skolval och antagningen till dem hanteras också på samma sätt.

Data och deskriptiv statistik

Analysen som ligger till grund för denna rapport bygger på populationen av föräldrar med barn som börjat förskoleklass i Botkyrka eller Linköping under perioden 2011-2014. Från respektive kommun har vi fått uppgifter om dessa föräldrars val av skola, som sedan kombinerats med detaljerad registerdata från SCB. Vi har dessutom tillgång till registerdata från SCB för alla elever i grundskolan i Botkyrka eller Linköping under denna period.

Med hjälp av dessa data kan vi beskriva föräldrarna som väljer skola åt sina barn utifrån deras utbildningsnivå samt huruvida deras barn är av svensk eller utländsk bakgrund. Vi definierar en familj som högutbildad om en eller båda av föräldrarna har studerat vid högskola. Om ingen av föräldrarna har studerat vid högskolan definierar vi familjen som lågutbildad. När det gäller utländsk bakgrund använder vi den av svenska myndigheter vedertagna definitionen. Enligt denna kommer vi att kategorisera en familj som av utländsk bakgrund om antingen barnet självt är fött utomlands eller om båda föräldrarna är födda utomlands. I annat fall kategoriseras familjen som av svensk bakgrund.

Utöver att beskriva populationen av föräldrar som väljer skola åt sina barn vill vi också beskriva de skolor de kan välja mellan. Vi har valt att beskriva dessa utifrån deras prestation på de nationella proven samt deras elevsammansättning.

När det kommer till undervisningskvalitet har vi inget perfekt mått. Undervisningskvalitet är ett svårfångat begrepp, som vi i denna rapport kommer att mäta genom en skolas prestation på de nationella proven i årskurs tre. Vi föredrar att titta på de nationella proven i årskurs tre snarare än de senare årskurserna av flera anledningar. Dessa prov ligger tidsmässigt närmare förskoleklassen och kan därmed tänkas vara ett mer relevant utfallsmått än skolans prestation i senare årskurser för föräldrar som väljer till förskoleklass. Dessutom är det flera skolor som inte har alla årskurser upp till år nio. Att använda skolans prestation i senare årskurser skulle därför innebära att vi inte kan inkludera alla skolor i vår analys. Att inte ha med den kompletta

uppsättningen av skolor riskerar att ge oss felaktiga estimat. Av samma anledning kan vi inte heller använda oss av betyg som ett mått på skolans undervisningskvalitet, eftersom betyg inte ges i de tidiga årskurserna. Vi vet också att det har förekommit betygsinflation som också kan ha gett upphov till inflation på de senare årskursernas nationella prov (se Kessel och Olme 2014 för en mer utförlig diskussion om detta). Denna inflation försvårar ytterligare användandet av betyg eller senare års nationella prov som mått på undervisningskvaliteten.

Elevsammansättning på skolan beskriver vi utifrån den socioekonomiska sammansättningen av elever samt hur stor andel av elevernas som har svensk respektive utländsk bakgrund.

Det finns ett stort antal variabler som man kan tänka sig är relevanta för att beskriva en skolas socioekonomiska sammansättning, till exempel utbildning, disponibel inkomst, arbetslöshet och förekomst av försörjningsstöd och/eller bostadsbidrag. Att använda alla dessa variabler kan dock vara problematiskt eftersom de är högt korrelerade med varandra. Detta gör det svårt att säkerställa statistiska samband. Att enbart använda en av dessa innebär å andra sidan att vi reducerar begreppet socioekonomisk bakgrund till endast en dimension. Av den anledningen använder vi oss av en så kallad principalkomponentsanalys, för att skapa ett socioekonomiskt index. Detta innebär att vi tar alla de ovan nämnda variablerna, hittar det övergripande sambandet mellan dessa variabler och använder detta samband för att bygga en ny variabel som fångar upp så mycket information som möjligt av variationen i dessa variabler. Indexet vi skapar i denna analys förklarar dubbelt så stor andel av variationen i våra data om man jämför med den enskilda variabel som förklarar mest (inkomst) och det är högt korrelerat med varje enskild variabel. För varje skola räknar vi ut medelvärdet på vårt socioekonomiska index. Detta ger en bild av den genomsnittliga socioekonomiska statusen på skolan.

Utöver att beskriva skolans elevsammansättning vill vi också titta på hur skolans elevsammansättning ser ut i förhållande till vart och ett av de hushåll som väljer

skola. Därför delar vi in hushållen som ska välja skola i socioekonomiska kvintiler och räknar sedan ut hur stor andel på varje skola som tillhör samma socioekonomiska kvartil som det väljande hushållet. På så sätt kan vi undersöka huruvida föräldrarna föredrar skolor där eleverna har en liknande socioekonomisk bakgrund som de själva.

Till sist räknar vi också ut andelen elever på skolan som är nyanlända och som har utländsk bakgrund för att komplettera beskrivningen av skolans elevkomposition. Utländsk bakgrund är definierat som tidigare och nyanländ är definierat som elever som anlänt till Sverige de senaste fyra åren.

Utöver variabler som beskriver antingen populationen av föräldrar som väljer eller skolornas egenskaper finns det några variabler som beror både på föräldrarna och skolorna. Först och främst gäller det avståndet mellan elevens bostad och alla skolor i kommunen. Vi kan inte observera vilken adress eleverna bor på, men använder oss av en mycket finfördelad geografisk indelning på 250 gånger 250 meter (något större indelning i glesbefolkade områden) för att räkna ut dessa avstånd. Vi vet inom vilken sådan geografisk enhet varje elev bor, samt inom vilken sådan enhet varje skola ligger. I analysen logaritmerar vi avståndet mellan elevens hem och skola, för att få större vikt vid förändringar i avstånden när avstånden är relativt små. Anledningen till detta är att vi tror att en viss skillnad i avstånd är mer kännbar när skolan ligger nära hemmet jämfört med när skolan ligger längre bort. Till exempel tror vi att 500 meter längre att gå till skolan spelar större roll för en skola som ligger 500 meter bort från hemmet jämfört med en skola som ligger 5000 meter bort från hemmet.

En annan aspekt som vi tar hänsyn till är huruvida eleverna som ska börja förskoleklass redan har ett syskon i grundskolan och i så fall vilken skola samt vilken årskurs detta syskon går i. Att observera årskursen skulle kunna vara viktigt, då ett syskon i årskurs f-5 ger förtur till skolan i både Botkyrka och Linköpings kommun.

I tabell D1 nedan ger vi en övergripande bild av sammansättningen av skolor som föräldrar i Botkyrka har kunnat välja mellan under perioden 2011-2014 när deras barn ska börja i förskoleklass. Tabell D2 presenterar liknande uppgifter för Linköpings kommun.

Tabell D1: Skolor i Botkyrka					
Variabler	Medelvärde	Standardavvikelse	Min	Max	Antal obs.
Andel fristående skolor	0,16	0,37	0	1	25
Andel pojkar	0,51	0,03	0,46	0,58	25
Genomsnittlig utbildningsnivå	2,14	0,27	1,65	2,57	25
Genomsnittlig inkomst (kkkr)	285,2	103,9	154,9	525,3	25
Andel utländsk bakgrund	0,46	0,31	0	0,92	25
Resultat nat. prov årskurs 3	14,04	0,98	12,31	15,72	24

Not: Utbildningsnivå mäts på en tregradig skala där 1 representerar grundskoleutbildning, 2 gymnasieutbildning och 3 högskoleutbildning.

Resultat på nationella proven mäts i antal poäng, där skolan kan hamna i intervallet 0-20.

Tabell D2: Skolor i Linköping					
Variabler	Medel- värde	Standard- avvikelse	Min	Max	Antal obs.
Andel fristående skolor	0,11	0,32	0	1	44
Andel pojkar	0,51	0,05	0,37	0,62	44
Genomsnittlig utbildningsnivå	2,42	0,29	1,54	2,78	44
Genomsnittlig inkomst (kkkr)	324,5	90,4	73,3	459,9	44
Andel utländsk bakgrund	0,2	0,25	0	0,93	44
Resultat nat. prov årskurs 3	15,81	0,62	13,78	16,78	35

Not: Utbildningsnivå mäts på en tregradig skala där 1 representerar grundskoleutbildning, 2 gymnasieutbildning och 3 högskoleutbildning.

Resultat på nationella proven mäts i antal poäng, där skolan kan hamna i intervallet 0-20.

Metod

Eftersom skolvalssystemen skiljer sig markant mellan de två kommuner vi studerat inför denna rapport har vi valt att analysera dessa två kommuner var för sig.

I Linköpings kommun, där alla elever har en hemskola och valet är inte obligatoriskt kommer vi fokusera på att försöka få klarhet i om antagandet att det är socioekonomiskt starkare hushåll som framförallt väljer skola och hur stora dessa skillnader är. Denna analys består i huvudsak av en linjär sannolikhetsmodell.

I Botkyrka kommun fokuserar vi på att kartlägga föräldrars preferenser för olika skolegenskaper, samt undersöka hur dessa skiljer sig mellan olika typer av familjer. Det vi vill veta är (1) huruvida antagandet om att föräldrar bryr sig om hur en skola presterar när de väljer skola stämmer och (2) hur preferenserna för elevsammansättning ser ut och skiljer sig mellan olika typer av familjer.

Botkyrka lämpar sig väl för denna typ av analys eftersom skolvalet i princip är obligatoriskt (så vi kan observera skolvalen för hela populationen) och dessutom har relativt små incitament för föräldrar att agera strategiskt istället för att uppge sina sanna skolpreferenser. Att föräldrarna måste önska tre skolor gör det också lättare för oss att avgöra hur olika skolegenskaper värderas i förhållande till varandra.

Vi kommer använda oss av en rank-ordered logit-modell för att göra våra skattningar. Förenklat innebär att vi skapar ett dataset med variabler som beskriver eleven och dess familj, samt de skolor eleven kan välja mellan och dessa skolors egenskaper. Vi antar att föräldrarna har preferenser för alla dessa egenskaper och givet de val av skolor som föräldrarna har gjort låter vi modellen uppskatta preferensparametrarna för de olika skolegenskaperna genom att maximera sannolikheten för att föräldrarna har valt just de tre skolor de har listat, i den ordningen de har listat dem. En positiv koefficient på en viss skolegenskap innebär att en skola som har denna egenskap i genomsnitt rankas

högre av föräldrarna när de ska välja skola. Koefficienterna kan räknas om till oddskvoter som ger en bild av hur mycket de olika faktorerna påverkar sannolikheten att man väljer en skola.

Vi kommer att estimeras denna modell separat för hög- och lågutbildade familjer samt familjer med svensk och utländsk bakgrund för att se om skolpreferenserna skiljer sig mellan olika typer av familjer.

Teknisk not: Man ska vara försiktig med att jämföra estimat från logit-modeller skattade på olika subgrupper. Ska man jämföra skattningarna rakt av måste man anta att standardavvikelsen i den latent residualen är samma (se Allison 1999 för en mer omfattande diskussion om detta). Vi kommer därför enbart att fokusera på skillnader mellan grupper där koefficienterna går åt olika håll, på väldigt stora skillnader och på relativa skillnader (det vill säga om en grupp värderar en viss skolegenskap i förhållande till en annan skolegenskap på ett visst sätt medan en annan grupp värderar dessa i förhållande till varandra på ett annat sätt).

För att denna analys ska ge oss korrekta estimat är det viktigt att de skolor föräldrarna anger i skolvalet faktiskt är de skolor de helst vill att deras barn ska gå i. Som nämnts tidigare är utformningen av skolvalet i Botkyrka sådant att de strategiska incitamenten är relativt begränsade. Trots det finns det två aspekter som utgör potentiella problem.

Det första potentiella problemet är att vi inte vet i vilken utsträckning föräldrar har bosatt sig på en viss plats för att öka sannolikheten att deras barn blir antagna till en viss skola. Om så är fallet kommer vi att överskatta i vilken utsträckning föräldrar bryr sig om närhet till skolan i förhållande till andra skolegenskaper. Vi hanterar detta genom att repetera analysen, men utesluta föräldrarnas förstahandsval. Om föräldrarna har bosatt sig på en viss plats för att de vill att deras barn ska gå i en viss skola, är det rimligt att tänka sig att de också kommer att välja denna skola som sitt förstahandsval. Om resultaten när

förstahandsval exkluderas stämmer överens med resultaten när förstahandsval är inkluderade innebär det att endogenitet i val av bostadsplats inte är särskilt stort.

Det andra potentiella problemet är att Botkyrkas kommun begränsar föräldrarna till att göra tre val. Detta kan skapa incitament att göra mer "säkra" val än man egentligen hade velat för att undvika att ens barn inte kommer in på någon av de tre önskade skolorna och därmed bli placerad i en skola som har platser över.

För föräldrar som redan har ett barn i årskurs f-5 i en viss skola utgör dessa skolor ett relativt säkert val, eftersom det innebär förtur framför alla som inte har ett syskon i den skolan. Bortsett från syskonförtur är det relativ närhet som avgör ens chanser att bli antagen. Det egna relativa närhetsmåttet är bäst för den skola som ligger närmast hemmet, och avtar därefter allt eftersom avståndet till skolorna ökar. Huruvida man kommer in på en skola beror på ens egna relativa avståndsmått i jämförelse med övriga som sökt samma skola. Generellt kan man dock tänka att man har större chanser att komma in på en skola som ligger närmare hemmet, eftersom man då har ett bättre relativt avståndsmått. Vi upprepar därför analysen och tar bort den skola man valt som ligger närmast hemmet, d.v.s. den skola som man skulle kunna tänka sig utgör deras "säkraste" val. Om skattningarna inte ändras markant av att utesluta detta val kan vi med större säkerhet anta att strategiska incitament inte driver våra beslut.

Till sist finns ytterligare en aspekt att ta hänsyn till när det gäller analysen i Botkyrka kommun. Det är huruvida äldre syskon påverkar valet av skola för ett yngre barn. Vi vet huruvida barnet som ska börja förskoleklass har äldre syskon som redan går i grundskolan, och vilken klass de går i. Vi kan alltså skatta betydelsen av att redan ha ett syskon i skolan. Det kan dock vara så att dessa syskon började skolan innan Botkyrka kommun lanserade det skolvals-system som de har idag. Det skulle då kunna vara så att föräldrarna egentligen hade velat välja en skola med vissa egenskaper, men inte hade möjlighet att göra detta för att det var ännu viktigare att barnet hamnar på samma skola som sitt äldre syskon. Ett sätt att testa huruvida detta påverkar resultaten är att repetera

analysen på enbart de barn som ska börja förskoleklass och saknar äldre syskon i grundskolan.

Resultat

Föräldrars beteende i ett system där man inte måste välja

Vilka gör ett aktivt val av skola?

Med hjälp av skolvalsdata från Linköpings kommun estimerar vi en linjär sannolikhetsmodell för att skatta sannolikheten att göra ett aktivt skolval, givet ett antal bakgrundsvariabler på familjerna och skolorna. Ett aktivt skolval är definierat som att välja en annan skola än sin hemskola, eller att aktivt logga in på hemsidan och bekräfta sin plats på den tilldelade hemskolan. Resultaten från denna analys presenteras i tabell R1.

Tabell R1: Faktorer som avgör om man är aktiv i skolvalet		
Variabler	(1)	(2)
Utländsk bakgrund	-0.0772* (0.0354)	-0.0637 (0.0339)
Högutbildad	0.0201 (0.0280)	0.0131 (0.0274)
Högutbildad och utländsk bakgrund	0.138*** (0.0346)	0.141*** (0.0354)
Inkomst (kkkr)		0.00578 (0.00748)
Nyanländ		-0.0513 (0.0340)
Konstant	0.215*** (0.0342)	0.200*** (0.0309)
Antal observationer	4945	4942
Standardfel justerade för 42 kluster (på reserverad skola) i parenteser		
* p<0.05	** p<0.01	*** p<0.001

I den första kolumnen ser vi att grundsannolikheten att vara aktiv (konstanten) är ungefär 0,215. Detta innebär att 21,5 procent av lågutbildade familjer med svensk bakgrund gör ett aktivt skolval. Koefficienten för högutbildade är icke signifikant och liten vilket innebär att högutbildade och lågutbildade familjer med svensk bakgrund inte skiljer sig från varandra. Lågutbildade familjer med utländsk bakgrund är dock 8 procentenheter mindre benägna att vara aktiva i skolvalet, i jämförelse med familjer med svensk bakgrund. Högutbildade föräldrar med utländsk bakgrund är dock 6 procentenheter mer benägna att göra ett aktivt val jämfört med de svenska familjerna.

För att försäkra oss om att utländsk bakgrund och utbildningsnivå är de relevanta faktorerna att titta på så presenterar vi ytterligare en analys i kolumn två, där vi har lagt till två faktorer: inkomst och huruvida eleven är nyanländ till Sverige. Resultaten liknar de i kolumn ett, och de nya variablerna är små och icke signifikanta.

Det övergripande man ska ta med sig från denna analys är att väldigt liten andel (strax över 20 %) av föräldrar som gör aktiva val rörande sina barn skolplats. Vidare ser vi också att det finns en liten skillnad mellan de olika grupperna där ett obligatoriskt skolval skulle få relativt fler lågutbildade familjer med utländsk bakgrund att välja i relation till andra grupper.

Givet den väldigt låga andelen som gör ett aktivt skolval är dock skillnaderna i effektstorlekar inte speciellt stor. Andelen lågutbildade familjer med utländsk bakgrund som börjar göra aktiva val skulle öka med 84 procentenheter men andelen högutbildade familjer med svensk bakgrund som gör aktiva val skulle öka nästan lika mycket, med 77 procentenheter.

Vad bryr sig föräldrar om?

Att införa ett obligatoriskt skolval innebär alltså att fler kommer göra ett aktivt skolval, men effekterna av detta beror på hur dessa val ser ut, dvs. vilka skolor som väljs. Som vi har konstaterat tidigare krävs det, för att ett obligatoriskt

skolval ska leda till en högre undervisningskvalitet och bättre resultat att föräldrar bryr sig om detta när de väljer skola åt sina barn. Vidare räcker det inte att andelen med svag socioekonomisk bakgrund som aktivt väljer skola ökar mer än andelen med stark socioekonomisk ställning för att segregationen ska minska, det spelar också roll hur de värderar en skolas elevsammansättning. I denna sektion kartlägger vi därför, med hjälp av data från Botkyrkas kommun, olika grupper av föräldrars preferenser för provresultat och elevkomposition.

Generella tendenser

I tabell R4 presenterar vi resultaten när modellen estimerats på alla föräldrar som valt skola inför förskoleklass under perioden 2011-2014 i Botkyrka.

Mest intressant är kanske att vi ser en liten och icke-signifikant koefficient på skolans prestation på de nationella proven. Detta innebär att föräldrar i genomsnitt inte bryr sig om skolans resultat på de nationella proven när de väljer skola vilket i sin tur innebär att det inte finns någon anledning att förvänta sig att ett obligatoriskt skolval skulle leda till högre undervisningskvalitet eller bättre resultat.

Detta fynd ligger inte i linje med tidigare forskning, som funnit signifikant positiva effekter på testresultat. Vi tror att anledningen till att vi inte hittar några effekter av detta är för att vi lyckas beskriva skolornas elevkomposition bättre än tidigare studier. En skolas prestation på till exempel nationella prov är högt korrelerat med elevsammansättning. Om föräldrar bryr sig om elevsammansättningen men modellen estimeras utan att kunna beskriva elevsammansättningen tillräckligt bra, skulle det ge en felaktig koefficient på testresultat. För att illustrera detta har vi i kolumn två upprepat samma analys, men med färre variabler som beskriver elevsammansättningen. Denna analys är mer jämförbar med analyser från tidigare studier. Vi ser också att när vi inte beskriver elevsammansättningen lika detaljerat får vi en signifikant positiv effekt av skolans prestation på nationella prov, i likhet med tidigare studier.

Tabell R4: Preferensanalys, hela urvalet		
Variabler	Komplett	Replikation
Fristående skola	-1.019*** (0.0489)	-0.891*** (0.0463)
Nationalla prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0405 (0.0216)	0.0530** (0.0200)
Logarimerat avstånd	-1.920*** (0.0173)	-1.918*** (0.0172)
Syskon	2.276*** (0.130)	2.295*** (0.130)
Ungt syskon	2.016*** (0.168)	1.949*** (0.167)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.333*** (0.0542)	-0.130* (0.0520)
Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.366*** (0.0554)	0.557*** (0.0516)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.147*** (0.0216)	
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.125*** (0.0142)	
Andel pojkar (standardiserad)	-0.161*** (0.0144)	
Observationer	84425	84980
Standardfel i parenteser		
* p<0.05	** p<0.01	*** p<0.001

En annan tydlig tendens vi kan se är att elevsammansättningen verkar vara viktigt för skolvalet. En skolas ranking minskar markant med andelen elever med utländsk bakgrund på en skola. För andelen nyanlända elever (som är ett subset av elever med utländsk bakgrund) finns ytterligare en negativ effekt. Generellt

ökar också föräldrarnas ranking av en skola markant med den genomsnittliga socioekonomiska statusen på skolans elever.

Vi ser också tydliga tendenser till att lika söker lika när det kommer till socioekonomi, då andelen elever med samma socioekonomiska status som en själv ökar föräldrars ranking av en skola.

Vidare ser vi, i linje med tidigare studier, att bekvämlighetsfaktorer verkar vara det som har absolut störst inverkan på föräldrarnas val. Föräldrar vill gärna att deras barn ska gå i en skola inte alltför långt bort från hemmet och väldigt gärna i samma skola som dess äldre syskon (i de fall äldre syskon i grundskoleålder finns). Slutligen ser vi också att föräldrars ranking av en skola minskar med andelen pojkar på skolan.

Subgruppsanalys

Dessa generella tendenser är dock inte allmängiltiga för alla grupper. Vi delar i detta avsnitt upp familjerna efter utländsk eller svensk bakgrund (tabell R5) och efter hög och låg utbildningsnivå (tabell R6). I tabell R7 gör vi båda skärningarna samtidigt och får således fyra grupper.

Tabell R5: Preferensanalys, svensk och utländsk bakgrund		
Variabler	Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund
Fristående skola	-1.082*** (0.0754)	-0.711*** (0.0654)
Nationella prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0421 (0.0327)	-0.0633* (0.0290)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.323*** (0.0774)	-0.434*** (0.0796)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.285*** (0.0406)	-0.157*** (0.0262)

Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.721*** (0.0778)	-0.249** (0.0818)
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.153*** (0.0213)	0.0627** (0.0216)
Andel pojkar (standardiserad)	-0.188*** (0.0202)	-0.151*** (0.0213)
Syskon	2.240*** (0.215)	2.249*** (0.161)
Ungt syskon	2.256*** (0.267)	1.776*** (0.216)
Logarimerat avstånd	-2.069*** (0.0253)	-1.642*** (0.0250)
Observationer	49890	34535
Standardfel i parenteser		
* p<0.05	** p<0.01	*** p<0.001

Tabell R6: Preferensanalys, hög och låg utbildningsnivå		
Variabler	Högutbildade	Lågutbildade
Fristående skola	-0.993*** (0.0715)	-1.002*** (0.0672)
Nationella prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0166 (0.0319)	-0.0638* (0.0293)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.307*** (0.0769)	-0.399*** (0.0770)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.200*** (0.0340)	-0.129*** (0.0282)
Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.501*** (0.0786)	0.164* (0.0789)
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.145*** (0.0200)	0.0658** (0.0214)
Andel pojkar (standardiserad)	-0.175*** (0.0205)	-0.152*** (0.0204)
Syskon	2.667*** (0.220)	2.086*** (0.160)
Ungt syskon	1.556*** (0.266)	2.275*** (0.222)
Logarimerat avstånd	-1.949*** (0.0246)	-1.878*** (0.0246)
Observationer	44458	39967
Standardfel i parenteser		
* p<0.05	** p<0.01	*** p<0.001

Tabell R7: Preferensanalys, utbildning och bakgrund				
Variabler	Svensk/Hög	Svensk/Låg	Utländsk/Hög	Utländsk/Låg
Fristående skola	-1.144*** (0.113)	-0.981*** (0.101)	-0.611*** (0.0939)	-0.778*** (0.0915)
Nationella prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0395 (0.0469)	-0.0451 (0.0456)	-0.0179 (0.0436)	-0.107** (0.0392)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.148 (0.110)	-0.525*** (0.111)	-0.537*** (0.115)	-0.360** (0.111)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.403*** (0.0678)	-0.248*** (0.0514)	-0.212*** (0.0406)	-0.127*** (0.0347)
Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.974*** (0.109)	0.381*** (0.114)	-0.288* (0.119)	-0.264* (0.114)
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.143*** (0.0296)	0.129*** (0.0328)	0.0991** (0.0303)	-0.00830 (0.0324)
Andel pojkar (standardiserad)	-0.209*** (0.0286)	-0.166*** (0.0288)	-0.150*** (0.0306)	-0.151*** (0.0299)
Syskon	2.569*** (0.356)	2.096*** (0.265)	2.709*** (0.276)	1.997*** (0.201)
Ungt syskon	1.596*** (0.409)	2.834*** (0.370)	1.470*** (0.350)	1.892*** (0.278)
Logarimerat avstånd	-2.212*** (0.0369)	-1.915*** (0.0352)	-1.533*** (0.0351)	-1.752*** (0.0361)
Observationer	28829	21061	15629	18906
Standardfel i parenteser				
* p<0.05	** p<0.01	*** p<0.001		

När vi gör detta ser vi indikationer på att det framförallt är i svaga grupper man rankar skolor med som presterar bra på de nationella proven lägre. Framförallt

verkar det finnas en signifikant skillnad mellan låg- och högutbildade inom gruppen med utländsk bakgrund.

Vi ser också att högutbildade familjer med svensk bakgrund skiljer ut sig genom att andelen elever med utländsk bakgrund på en skola inte påverkar deras ranking av skolor lika mycket. Däremot är andelen nyanlända relativt sett viktigare för denna grupp.

Vi ser också en tendens till att lågutbildade familjer med utländsk bakgrund verkar ha en mindre grad av aversion mot hög andel nyanlända elever eller elever med utländsk bakgrund jämfört med de andra grupperna.

För högutbildade familjer med svensk bakgrund ser vi att en skolas ranking ökar väldigt mycket med den socioekonomiska sammansättningen. Denna effekt är markant svagare för lågutbildade familjer med svensk bakgrund och låg- eller högutbildade familjer med utländsk bakgrund. För den senare gruppen sjunker till och med rankingen av en skola när dess socioekonomiska status ökar. Det framgår också att lågutbildade familjer med utländsk bakgrund är den enda gruppen som inte verkar bry sig om hur stor andel av eleverna på skolan som tillhör samma socioekonomiska grupp som de själva, en faktor som spelar roll för övriga grupper.

Sammantaget med det vi såg i det tidigare avsnittet ger detta bilden av att segregationen inte skulle minska med ett obligatoriskt skolval. Denna eftersom vi nu ser att den grupp som är underrepresenterad när det kommer till att göra aktiva val, lågutbildade familjer med utländsk bakgrund, dels är mindre benägna att välja bort skolor med stor andel elever med utländsk bakgrund och nyanlända än vad familjer med svensk bakgrund och högutbildade familjer med utländsk bakgrund är och dels aktivt undviker skolor med socioekonomiskt starka elever.

När det kommer till variablerna som beskriver bekvämlighet och andelen pojkar på skolan ser vi inga tydliga skillnader mellan grupperna.

Beror detta på strategiska val eller att man valt boende nära en bra skola?

I metoddelen av denna rapport diskuterades två potentiella problem med våra skattningar, incitamenten att lista "säkra" skolor och valet av bostadsplats. Båda dessa problem skulle leda till att vi överskattar vikten av närhet till skolan i förhållande till alla andra skolegenskaper.

För att undersöka vikten av dessa potentiella problem estimerar vi om vår modell med den närmaste valda skolan och förstahandsvalet exkluderat. Dessa resultat presenteras i tabell R8.

Tabell R8: Preferensanalys, utan närmsta val och utan första val

Variabler	Alla	Svensk/ Hög	Svensk/ Låg	Utländsk/Hög	Utländsk/ Låg
Fristående skola	-1.279*** (0.0626)	-1.424*** (0.143)	- 1.345*** (0.135)	-0.736*** (0.121)	-0.959*** (0.114)
Nationella prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0494 (0.0274)	-0.0436 (0.0577)	-0.0595 (0.0597)	0.0122 (0.0559)	-0.131** (0.0494)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.249*** (0.0660)	0.0274 (0.130)	-0.345* (0.139)	-0.594*** (0.141)	-0.354** (0.136)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.111*** (0.0280)	-0.475*** (0.0936)	-0.215** (0.0683)	-0.211*** (0.0537)	-0.0739 (0.0437)
Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.509*** (0.0682)	1.166*** (0.132)	0.682*** (0.143)	-0.354* (0.148)	-0.200 (0.140)
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.123*** (0.0171)	0.117*** (0.0350)	0.139*** (0.0411)	0.105** (0.0365)	0.00875 (0.0387)
Andel pojkar (standardiserad)	-0.205*** (0.0180)	-0.275*** (0.0349)	- 0.232*** (0.0370)	-0.151*** (0.0385)	-0.169*** (0.0370)
Syskon	2.257*** (0.244)	1.453 (0.796)	2.192*** (0.478)	2.087*** (0.537)	2.576*** (0.375)
Ungt syskon	-0.313 (0.322)	0.540 (0.910)	0.0201 (0.668)	0.0960 (0.688)	-1.298* (0.547)
Logarimerat avstånd	-1.956*** (0.0232)	-2.212*** (0.0477)	- 2.022*** (0.0493)	-1.496*** (0.0477)	-1.808*** (0.0492)
Observationer	79545	27230	19829	14700	17786
Standardfel i parenteser					
* p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001					

De skattade preferenserna påverkas naturligtvis lite av dessa restriktioner men de generella slutsatserna står sig. Om något så blir mönstren vi diskuterat ovan tydligare. Extra betryggande är att koefficienterna på avstånd verkar vara väldigt stabila. Från detta drar vi slutsatsen att våra resultat sannolikt inte är konsekvensen av strategiskt beteende eller av att föräldrar bosätter sig nära sin föredragna skola.

Beror detta på inlåsnings effekter?

Vi ser i analysen ovan att huruvida man har syskon på en skola spelar väldigt stor roll för hur man rankar skolor. Detta är inte svårt att förstå, hämtning, lämning, kontakt med skolan och så vidare underlättas naturligtvis om man har sina barn på samma skola. En del av syskonen till eleverna som ska välja kommer dock vara placerade på skolor innan skolvals systemet i Botkyrka var fullt utbyggt. Detta kan leda till inlåsnings effekter där syskon, placerade efter närhetsprincipen, styr skolvalet. Man kan därför tänka sig att det finns inlåsnings effekter där familjer med låg utbildningsnivå och/eller utländsk bakgrund bor i områden med sämre skolor och väljer dessa trots att de inte skulle göra det ifall de inte redan hade barn placerade i dessa skolor sedan tidigare. Om det är den här typen av inlåsnings effekter som driver våra resultat skulle man förvänta sig att skillnaderna mellan grupper skulle minska över tid allt eftersom "nya" föräldrar kommer in i systemet. För att undersöka detta gör vi får analys igen på bara de föräldrar som inte har barn i systemet sen tidigare. Resultaten från denna analys finns i tabell R9.

Tabell R9: Preferensanalys, utan elever som har syskon i systemet					
Variabler	Alla	Svensk/ Hög	Svensk/ Låg	Utländsk/ Hög	Utländsk/ Låg
Fristående skola	-1.348*** (0.0731)	-1.284*** (0.165)	-1.118*** (0.155)	-1.007*** (0.147)	-1.168*** (0.132)
Nationella prov, åk 3 (standardiserad)	-0.0275 (0.0297)	-0.00854 (0.0679)	-0.0796 (0.0657)	0.0135 (0.0612)	-0.0632 (0.0510)
Andel utländsk bakgrund (standardiserad)	-0.397*** (0.0757)	0.0198 (0.161)	-0.913*** (0.159)	-0.529*** (0.160)	-0.382** (0.148)
Andel nyanlända (standardiserad)	-0.134*** (0.0293)	-0.563*** (0.106)	-0.260*** (0.0749)	-0.176** (0.0554)	-0.113* (0.0448)
Socioekonomiskt index (standardiserad)	0.320*** (0.0767)	1.073*** (0.159)	0.113 (0.160)	-0.290 (0.166)	-0.257 (0.150)
Andel samma socioekonomiska bakgrund (standardiserad)	0.112*** (0.0200)	0.149*** (0.0429)	0.129** (0.0467)	0.0893* (0.0438)	-0.0757 (0.0448)
Andel pojkar (standardiserad)	-0.190*** (0.0202)	-0.186*** (0.0415)	-0.232*** (0.0413)	-0.202*** (0.0436)	-0.138*** (0.0395)
Logarimerat avstånd	-2.136*** (0.0251)	-2.520*** (0.0564)	-2.080*** (0.0521)	-1.654*** (0.0495)	-2.044*** (0.0506)
Observationer	40841	13652	9740	7171	10278
Standardfel i parenteser					
* p<0.05 ** p<0.01 *** p<0.001					

Om något blir mönstren vi såg när det kommer till preferenser för elevkomposition starkare när vi gör detta. Det är väldigt tydligt att det är högutbildade familjer med svensk bakgrund som bryr sig om den socioekonomiska sammansättningen. Det framkommer också att lågutbildade familjer med svensk bakgrund har en väldigt stark negativ preferens för skolor där eleverna har utländsk bakgrund.

När det kommer till de negativa preferenserna för höga resultat på de nationella proven vi såg tendenser till tidigare är de inte längre lika tydliga men om de finns verkar de vara baserade på socioekonomi snarare än bakgrund.

Avslutning

Slutsatser

För att sammanfatta våra slutsatser kan vi börja med att konstatera att vi inte hittar några indikationer på att ett fritt skolval skulle leda till att skolor behöver konkurrera med undervisningskvalitet, då ingen föräldragrupp verkar värdera resultat på de nationella proven särskilt högt när de väljer skola åt sina barn. Om något är effekten den motsatta, detta är dock inte självklart och storleken på effekten är marginell. Detta har naturligtvis också implikationen att det inte finns någon anledning att tro att ett obligatoriskt skolval skulle leda till att fler elever från svaga grupper skulle gå på skolor med högre undervisningskvalitet. Även om de skulle börja välja skola, så verkar det inte som om skolornas akademiska kvalitet skulle vara en avgörande faktor när de gjorde det.

Ett obligatoriskt skolval skulle sannolikt inte heller leda till mindre segregation. Först och främst verkar svaga grupper inte generellt vara speciellt underrepresenterade när det kommer till vilka som gör ett aktivt skolval. Det är möjligen lågutbildade familjer med utländsk bakgrund som tenderar att vara mindre aktiva i att välja skola åt sina barn. De föräldrar i denna grupp som faktiskt gör ett skolval är dock mindre benägna än andra grupper att välja bort skolor med hög andel elever som har utländsk bakgrund eller är nyanlända samtidigt som de undviker skolor där eleverna är socioekonomiskt starka. Att få relativt fler föräldrar inom denna grupp att göra ett aktivt skolval ter sig därför inte som en framkomlig väg att minska segregationen, då denna grupp självmant väljer att segregera sig till socioekonomiskt svaga skolor.

Generellt ger vår analys alltså väldigt lite indikatorer på att ett obligatoriskt skolval, i sig, skulle vara kvalitetsdrivande eller motverka segregationen. Om något så leder det sannolikt till det motsatta.

Vidare frågeställningar

För att avsluta denna rapport vill vi lyfta fram några frågeställningar som vi tror att vore viktigt att titta närmare på framöver. Dessa grundar sig i de slutsatser vi har dragit, att ett obligatoriskt skolval inte är en speciellt bra lösning om målsättningen är att minska skolegregationen och dels skapa incitament för skolorna att förbättra kvaliteten på undervisningen så att alla elever kan få tillgång till en god utbildning.

Givet den situation vi befinner oss i idag, där skolvalet är en integrerad del av skolsystemet samtidigt som en återgång till en renodlad närhetsprincip sannolikt är både impopulär och inte garanterar en mindre segregerad skola (eftersom boendesegregationen mycket väl kan öka under ett sådant system) så föreslår vi att man lyfter blicken mot några andra förslag:

För det första skulle vi behöva veta mer om informationsinstanser om exempelvis skolkvalitet kan påverka föräldrars val av skola. Det kan vara så att föräldrar inte värderar akademiska resultat särskilt högt för att det är för svårt för dem att avgöra vilka skolor som håller hög nivå och då skulle tydlig information kunna leda till att skolvalet kan driva kvalitet.

Vidare anser vi att man bör utreda implikationerna av ett så kallat kontrollerat skolval. Ett kontrollerat skolval är ett system där föräldrarna, precis som idag, får välja vilka skolor de önskar att deras barn ska gå på. Systemet skiljer sig dock mot de system som används idag i hur allokeringen av elever till skolor sker, givet föräldrarnas önskemål. Precis som idag beaktas föräldrarnas önskemål, och eleverna placeras på skolor för att i största möjliga mån uppfylla dessa. Dock sätts ett antal restriktioner på hur eleverna får placeras.

Dessa restriktioner kan se ut på olika sätt. Ett alternativ är att allokeringen av elever förutom att ta hänsyn till föräldrarnas önskemål av skola dessutom måste resultera i en elevkomposition på skolan som efterliknar den socioekonomiska fördelningen som råder i kommunen. En annan är att restriktioner införs genom

att tillämpa kvoter, på ett sätt så att alla skolor måste anta en viss andel elever med utländsk respektive svensk bakgrund, en viss andel elever från varje socioekonomisk grupp och så vidare. Potentiellt kan ett sådant system, i kombination med ett obligatoriskt skolval, minska segregationen. Det återstår dock att utreda i vilken mån det är möjligt att åstadkomma en icke-segregerad skola samtidigt som föräldrarnas val av skola tillgodoses i motsvarande utsträckning som idag.

Vi håller för tillfället på och tittar på dessa två frågor i studier inom ramen för vårt forskningsprojekt och kommer återkomma när resultaten från dessa studier är färdiga att presenteras.

Referenser

- Allison (1999). "Comparing logit and probit coefficients across groups.", *Sociological Methods and Research*, Vol, 28, pp. 186–208.
- Andersson, Malmberg och Östh (2012). "Travel-to-school Distances in Sweden 2000–2006: Changing School Geography Equality Implications", *Journal of Transport Geography*, Vol. 23, (July 2012), pp. 35–43.
- Andersson, Malmberg och Östh (2013). "School Choice and Increasing Performance Difference: A Counterfactual Approach", *Urban Studies*, 50(2), pp. 407-425.
- Abdulkadiroglu, Pathak och Roth (2009). "Strategy-proofness vs. efficiency in matching with indifference: redesigning the NYC high school match", *American Economic Review*, Vol. 99(5), pp. 1954–78.
- Borghans, Golsteyn och Zölitz (2014). "Parental Preferences for Primary School Characteristics", IZA DP No. 8371
- Burgess, Greaves, Vignoles och Wilson (2014). "What Parents want: School Preferences and School Choice", *The Economic Journal*, Vol 125, Issue 586, pp. 1262-1289.
- Burgess (2015) *Human Capital and Education: The State of the Art in the Economics of Education*, CMPO, University of Bristol.
- Calsamiglia, Haeringer och Klijn, F. (2010). "Constrained school choice: an experimental study", *American Economic Review*, Vol. 100(4), pp. 1860–74.
- Cullen, Jacob & Levitt (2006). "The Effect of School Choice on Participants: Evidence from Randomized Lotteries" *Econometrica*, Vol. 74, No. 5 (September, 2006), pp. 1191–1230
- Edmark, Frölich och Wondratschek (2014). "Sweden's school choice reforms and equality of opportunity", *Labour Economics*, Vol 30, (2014), pp. 129-142

Edmark, Frölich och Wondratschek (2013). "The Short- and Long-term Effects of School Choice on Student Outcomes - Evidence from a School Choice Reform in Sweden", *Annals of Economics and Statistics*, No, 111-112, pp. 71-12, 2013.

Hastings, Kane, oeg Staiger (2010). "Heterogeneous Preferences and the Efficacy of Public School Choice." NBER Working Paper Series 2145.

Holmlund, Häggblom, Lindahl, Martinson, Sjögren, Vikman och Öckert (2014). "Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola", IFAU-rapport 2014:25

Kessel och Olme (2014). "Skolan sviker – hur, varför och vad vi kan göra åt det" Rapport 7 inom projektet *Full sysselsättning och solidarisk lönepolitik*

Kojima och Unver (2011). "The "Boston" School-choice Mechanism" *Economic Theory*, Vol. 55, Issue 3, pp 515-544.

Lavy (2010). "Effects of Free Choice Among Public Schools", *Review of Economic Studies* (2010) Vol. 77, No. 3, pp 1164–1191

Söderström och Uusitalo (2010) "School Choice and Segregation: Evidence from an Admission Reform". *The Scandinavian Journal of Economics* Vol. 112, Issue 1, pp 55-76,

